

เสรีภาพในการรวมตัว

Freedom of Assembly

พานูวัฒน์ คงสม¹

Panuwat Kongsom

Received: August 4, 2022 Revised: August 28, 2022

Accepted: November 21, 2022

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มุ่งสำรวจ ปัญหาของ “เสรีภาพในการชุมนุมในแง่ของการใช้ถ้อยคำแล้ว “เสรีภาพในการชุมนุม” (Meeting) ถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ “เสรีภาพในการรวมตัวกัน” ซึ่งมีข้อความคิดและหลักการใหญ่ที่ครอบคลุมถึงเสรีภาพประเภทอื่นๆ ของเสรีภาพในการรวมตัวกันด้วย ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจหลักการของเสรีภาพในการชุมนุมได้ชัดเจนขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงข้อความคิด หลักการ ความเป็นมา และประเภทต่างๆ ของ “เสรีภาพในการรวมตัวกัน” ก่อน อันเป็นเนื้อหาสำคัญในการทำความเข้าใจในเรื่อง “เสรีภาพในการชุมนุม” ในลำดับถัดไป

คำสำคัญ: เสรีภาพ สิทธิในการชุมนุม ผิดกฎหมาย

Abstract

This article presents the concept and background of the right of freedom of assembly of individuals which is considered as a tool to exercise other fundamental rights and freedoms more efficiently. The right and freedom of

¹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ THE OFFICE OF THE ADMINISTRATIVE COURTS OF THAILAND, E-mail: jojoe400@hotmail.com

assembly can be defined in three characteristics. First, the assembly must have a common purpose. Second, the purposes of gathering must not be illegal and third, during the exercise of the right and freedom of assembly there must be no wrongful act or violation of the law. In case of unlawful assembly, a dissolution order can be issued by an administrative authority. It can be said that freedom to unite is considered as collective rights to exercise other rights and freedom effectively in a practical way. Therefore, it can be possible that the exercise of those rights and freedom will affect other right and freedom. Consequently, it must be questioned if the rights have hierarchy and if there is an overlap, which right will come first. Studies have shown that freedom of assembly involves a very wide variety of situations or actions. Therefore, to address the issue of freedom of assembly, it must be clearly stated which activities of the assembly or gathering are referred to.

Keywords: Freedom, right to assembly, illegal

1. บทนำ ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ และวิวัฒนาการเกี่ยวกับเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพ

บทความนี้ มุ่งศึกษาปัญหาเรื่อง "เสรีภาพในการชุมนุม" โดยเน้นประเด็นปัญหาของเสรีภาพในการชุมนุมแต่โดยที่ในแง่ของหลักการทั่วไป เสรีภาพในการชุมนุม (Meeting) เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการรวมตัวกัน ซึ่งมีข้อความคิดและหลักการใหญ่ที่ครอบคลุมถึงเสรีภาพประเภทอื่น ๆ ของเสรีภาพในการรวมตัวกันด้วย ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจหลักการของเสรีภาพในการชุมนุมได้ชัดเจนขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงข้อความคิด หลักการ ความเป็นมา และประเภทต่าง ๆ ของเสรีภาพในการรวมตัว อันเป็นเนื้อหาหลักของบทความนี้ เสรีภาพในการรวมตัวเป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญและได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ยังไม่เคยมีการศึกษา

ข้อความคิดและความเป็นมาของสิทธิเสรีภาพในการรวมตัวว่ามีหลักการพื้นฐานอะไรบ้าง และหลักการสิทธิเสรีภาพอะไรบ้าง บทความนี้จะใคร่ที่จะนำเสนอข้อความคิดและความเป็นมาของสิทธิเสรีภาพในการรวมตัว เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสิทธิเสรีภาพอื่นๆในกลุ่มนี้ต่อไป สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคลนับว่าเป็นวิธีการหรือเครื่องมือ (Means) เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพประการอื่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การรวมตัวกันชุมนุมเพื่อประท้วงรัฐบาล (ซึ่งก็คือเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือต่อต้านการกระทำของรัฐบาลนั่นเอง) หรือการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกันในเวลาที่ยรวมตัวกันอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอการรวมตัวกันโดยไม่มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการมีอยู่และดำรงอยู่ของจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ นอกจากนี้ การใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะนี้จะเป็นการรวมตัวกันได้ตราบเท่าที่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นยังคงอยู่เมื่อหมดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นแล้วก็ไม่มีเหตุให้ต้องรวมตัวกันอยู่อีกต่อไป เช่น การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง เมื่อไม่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างการลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วกฎหมายจึงมีความชอบธรรมที่จะให้พรรคการเมืองนั้นยุบตัวไปเช่นเดียวกับบริษัทที่มีการนำทรัพย์สินมารวมกันเพื่อแสวงหากำไรเมื่อไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรแล้วอีกต่อไปบริษัทนั้นก็เป็อันยุบเลิกไป 2. วัตถุประสงค์ในการรวมตัว ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดกฎหมาย จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อันเป็นพื้นฐานของเสรีภาพในการรวมตัวกันดังกล่าวข้างต้น จะต้องเป็นวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ไม่ขัดกฎหมาย ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (Licite) หรืออย่างน้อยต้องชอบธรรม (Légitime) แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์การรวมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบธรรมจะถือว่ามิสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคลไม่ได้ 3. ในระหว่างที่ใช้สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่มีการกระทำที่ผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายตลอดระยะเวลาของการใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันผู้ที่ใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่กระทำการสิ่งผิดกฎหมาย

1.2 แนวความคิดสองประการที่แตกต่างกันเกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพ”

สิทธิและเสรีภาพที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีหลายประการและมีได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในคราวเดียวกัน แต่มีลักษณะการเกิดขึ้นเป็นวิวัฒนาการเรื่อยมา กล่าวคือมีการเกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยและค่อย ๆ สะสมขึ้นมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และอาจจะมีเพิ่มเติมขึ้นในอนาคตต่อไปด้วย เรื่องสิทธิและเสรีภาพนอกจากจะมีลักษณะเป็นวิวัฒนาการแล้ว สิทธิและเสรีภาพยังแบ่งออกเป็น 2 แนวความคิด ดังต่อไปนี้

1.2.1 แนวความคิดที่หนึ่ง แนวความคิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (Natural law) และสำนักคิดเสรีนิยม (Libéralisme politique)

ความคิดตามแนวความคิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติมองว่า สิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่แล้ว ไม่ได้มีใครมอบให้ จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติรับรองเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพตามแนวความคิดนี้เป็นสิทธิเสรีภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และได้รับการค้ำประกันด้วยการจัดวางโครงสร้างสถาบันทางการเมืองให้มีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน (Constitution politique) ซึ่งในอดีตประเทศส่วนใหญ่มักถือตามแนวนี้นี้ เราจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญรุ่นแรก ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาที่ดี รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็ดี ไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพรวมไว้ในตัวบทของรัฐธรรมนูญ ตัวบทรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นมาแล้ว ๆ ส่วนบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพมักไปปรากฏในเอกสารอื่น เช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ค.ศ. 1789 (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen 1789) ในกรณีของฝรั่งเศส หรือใน Amendments ที่ 1 ถึง 10 ในกรณีของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา อันเป็นการสะท้อนความคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่เห็นว่าสิทธิเสรีภาพที่มนุษย์มีนั้น มนุษย์ได้มาในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ได้มีใครประทานให้ ซึ่งต่างจากแนวความคิดที่สอง ที่ถือว่าสิทธิเสรีภาพใดจะมีหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่ารัฐเป็นผู้ให้

ในแนวความคิดที่หนึ่งนี้ มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ได้ว่าไม่มีความชัดเจน ทำให้เกิดการอ้างอิงสิทธิและเสรีภาพที่ดูไม่สมเหตุสมผล เช่น สิทธิในลมฟ้าอากาศ หรือสัตว์ก็อาจเป็นผู้ทรงสิทธิของสัตว์ได้ ฯลฯ เป็นต้น แนวความคิดนี้ทำให้มนุษย์กล่าวอ้างสิทธิและเสรีภาพขึ้นมาง่าย ๆ นึกอยากจะมีสิทธิและเสรีภาพอันใดก็สามารถอ้างขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ได้ดังกล่าวข้างต้น แต่แนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามแนวความคิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความจริงหรือตรรกะมากที่สุด เพราะเหตุ

ว่าในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ มนุษย์มีขึ้นก่อนรัฐ รัฐเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องมีการปกครองกัน จึงได้สร้างรัฐขึ้นมาก่อนที่มนุษย์จะมีรัฐ มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพมาก่อนแล้ว กล่าวคือ มีสิทธิและเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย ในชีวิต และในทรัพย์สิน ฯลฯ ใครจะทำลายไม่ได้ ด้วยเหตุนี้แม้สิทธิเสรีภาพตามแนวความคิดปรัชญา กฎหมายธรรมชาติจะไม่มี ความชัดเจนแน่นอน แต่ก็ถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับวิวัฒนาการ ของมนุษยชาติมากกว่า เพราะมนุษย์มีมาก่อนรัฐ ไม่ใช่มีรัฐแล้วจึงมีมนุษย์เกิดมาทีหลังซึ่งเป็นไป ไม่ได้ ฉะนั้น สิทธิและเสรีภาพใด ๆ ที่มนุษย์มีอยู่แล้ว รัฐไม่จำเป็นต้องเอามาให้แต่รัฐมีหน้าที่ค้ำ ประกันและรับรองให้ ในทางกลับกัน สิทธิและเสรีภาพใด ๆ ที่มนุษย์มีก่อนมีรัฐแล้ว หากรัฐ ต้องการจำกัด รัฐก็ทำได้ด้วยการออกกฎหมายมาจำกัดได้ เช่น ก่อนมีรัฐมนุษย์มีสิทธิในเนื้อตัว ร่างกายที่จะรักษาเนื้อตัวร่างกายของตัวเอง เมื่อเข้ามาสู่ความเป็นรัฐและมีกฎหมายที่มีกลไก กระบวนการยุติธรรม หากรัฐไม่ประสงค์ที่จะให้มนุษย์ล้างแค้นกันเองหรือ ฆ่าฟันกันเอง รัฐก็มี อำนาจที่จะออกกฎหมายห้ามฆ่าคน หรือออกกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อเอาตัว ผู้กระทำความผิดไปลงโทษในนามของรัฐเพื่อไม่ให้เกิดการฆ่าฟันกันเอง ในแง่นี้จะเห็นได้ว่ารัฐได้ จำกัดสิทธิและเสรีภาพในส่วนนี้ของมนุษย์ ไม่ให้มนุษย์ไปฆ่าฟันกันเอง

ตัวอย่างประเทศที่ใช้แนวความคิดนี้ในการจัดทำบัญญัติของรัฐธรรมนูญ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1787 โดยสะท้อนถึงแนวความคิด สิทธิเสรีภาพในปรัชญากฎหมายธรรมชาติ จึงทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีเรื่องสิทธิเสรีภาพอยู่ เป็นจำนวนมากและไม่จำเป็นที่จะต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการบัญญัติเรื่องสิทธิและ เสรีภาพในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกามักจะบัญญัติว่า เช่น “ห้ามมิให้สภาคองเกรสออกกฎหมาย มาจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ฯลฯ” การเขียนแบบนี้เป็นการเขียนในเชิงลบ (Negative) แปลว่าสิทธิเสรีภาพมีอยู่แล้ว ห้ามออกกฎหมายมาจำกัด รัฐมีหน้าที่คุ้มครอง เพราะฉะนั้นสิทธิบางอย่างแม้เกิดรัฐขึ้นแล้ว รัฐก็ไม่อาจออกกฎหมายไปจำกัดได้ เช่น สิทธิที่จะ พกอาวุธ สามารถซื้อขายอาวุธกันได้โดยอิสระเสรี สิทธิที่จะป้องกันตัวมีมาก่อนมีรัฐ รัฐไม่มีสิทธิ ที่จะออกกฎหมายมาจำกัด มีพักที่จะต้องกล่าวถึงปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ของฝรั่งเศส (Déclaration des droits de l'Homme et du Citoyen) ค.ศ. 1789 ที่มี แนวความคิดสิทธิเสรีภาพในปรัชญากฎหมายธรรมชาติเช่นเดียวกัน

1.2.2 แนวความคิดที่สอง แนวความคิดที่กำหนดให้รัฐมีบทบาทในการรับรองและค้ำประกันสิทธิและเสรีภาพ (Positivisme juridique)

แนวความคิดที่สองนี้ จะต้องมีการบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิและเสรีภาพไว้ในกฎหมายที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญจึงมีเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎร (Constitution politique) และโดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งแนวความคิดที่สองนี้ เป็นแนวความคิดที่ประเทศไทยใช้มาโดยตลอด โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดว่าปวงชนชาวไทยมีสิทธิและเสรีภาพอะไรบ้าง เช่น ให้ปวงชนชาวไทยมีสิทธิเสรีภาพตามหมวดนี้ เป็นต้น เพราะฉะนั้น สิทธิและเสรีภาพในแนวความคิดนี้จึงเป็นสิทธิเสรีภาพที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ถ้ารัฐธรรมนูญไม่เขียนจึงแสดงว่าสิทธิเสรีภาพนั้นไม่มี

แม้รัฐธรรมนูญ 2560 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ดีฉบับหนึ่ง แต่ก็พอมีข้อชื่นชมในบทบัญญัติมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติไว้แตกต่างจากฉบับเดิม โดยบัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ซึ่งแปลว่า แม้สิทธิและเสรีภาพนั้นจะไม่ได้มีการบัญญัติไว้รัฐธรรมนูญ แต่รัฐธรรมนูญได้รับรองคุ้มครองเอาไว้ เพราะฉะนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงเป็นรัฐธรรมนูญที่ยอมรับสิทธิในการกระทำการทั่วไป ซึ่งยังไม่เคยมีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้ โดยเอาแนวคิดตามปรัชญากฎหมายธรรมชาติแทรกเข้ามา โดยเป็นการแทรกเข้ามาโดยมีข้อยกเว้น กล่าวคือ โครงใหญ่ของสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญยังเป็นไปในส่วนที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้อยู่ ประกอบกับประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพประชาชนค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้น ถึงแม้มาตรา 25 จะมีความพยายามที่จะแหวกออกไปจากกรอบเดิม แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้เกิดผลเท่าที่ควรจะเป็นเท่าใดนัก และผู้คนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าสิทธิและเสรีภาพจะมีขึ้นได้ก็แต่โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและมีความพยายามที่จะบัญญัติสิทธิต่าง ๆ ที่มนุษย์มีอยู่แล้วแต่แรกเพิ่มเข้าไปอยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีความจำเป็นแต่อย่างใด

2.1 วิวัฒนาการเกี่ยวกับเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพ

เราอาจแบ่งวิวัฒนาการเรื่องสิทธิและเสรีภาพออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งจากความเปลี่ยนแปลงในทางสังคม และความเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเป็น ตัวแบ่ง ซึ่งทำให้เห็นความสัมพันธ์ของรัฐที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนไป ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1.1 สิทธิและเสรีภาพรุ่นแรก (First generation of rights and liberties; ตั้งแต่ ค.ศ. 1789 เป็นต้นมา)

ในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 คือเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติใน ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 เราเรียกกลุ่มนี้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกลุ่ม “สิทธิขั้นพื้นฐาน” เป็นกลุ่มที่ เกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์และพลเมืองในทางส่วนตัวและในทางการเมือง ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพ ส่วนบุคคล (Individual rights) สิทธิและเสรีภาพในฐานะพลเมืองและในทางการเมือง (Civil and political rights) เช่น สิทธิเสรีภาพในชีวิตเนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพจากการถูกจับกุมคุมขัง ตามอำเภอใจ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignité de la personne humaine) เสรีภาพใน ความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสารถึงกัน เสรีภาพในการดำเนินการทาง การเมือง เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า ตัวร่วมของสิทธิเสรีภาพดังกล่าวข้างต้นนี้คือ ความเป็นปัจเจกบุคคล (l'individualisme) เห็นได้จาก “สิทธิในชีวิต” ที่มนุษย์สามารถมีและใช้สิทธิใน ชีวิตได้ด้วยตัวของตัวเอง ไม่ต้องไปร่วมกับคนอื่น “สิทธิในความคิด” ก็เช่นเดียวกัน มนุษย์ สามารถมีและใช้สิทธินี้ได้โดยไม่ต้องขึ้นกับผู้อื่น ฯลฯ เราจึงกล่าวได้ว่า กระแสหลักแนวความคิด สิทธิเสรีภาพในกลุ่มที่หนึ่งนี้คือแนวความคิดเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เป็นปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (reaction) ต่อระบอบเก่า (Ancien Régime) กล่าวคือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบศักดินา เป็นระบอบการเมืองที่เป็นการจัดมนุษย์ให้เป็นชนชั้นให้เป็นกลุ่ม การจัดมนุษย์ให้เป็นชนชั้นให้ เป็นกลุ่มถือว่าเป็นการละเมิดความเป็นปัจเจกบุคคล (l'individualité) ของมนุษย์ เพราะเมื่อ มนุษย์อยู่ในกลุ่ม มนุษย์จะต้องลดตัวตนของตัวเองลง กลุ่มถึงจะอยู่ได้ เพราะหากมนุษย์แสดงความเป็นปัจเจกชนนิยมของตนเองอย่างเต็มที่ จะทำให้กลุ่มอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ในช่วงศตวรรษที่ 18 ตอนที่เกิดปฏิวัติขึ้นใหม่ ๆ จึงเป็นปฏิกิริยาสะท้อนกลับต่อสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นการประสงค์ ไม่ให้มนุษย์รวมตัวกัน ให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเองอยู่คนเดียวได้ คือ เป็นการให้ปัจเจกบุคคลเป็น

ใหญ่ และด้วยเหตุนี้จึงทำให้หลายประเทศออกกฎหมายไม่ให้นุสรณ์รวมตัวกันขึ้น ในขณะเดียวกัน สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มนี้มีความสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Capitalism) และในแง่ของระบบกฎหมาย แนวความคิดปัจเจกชนนิยมในกลุ่มนี้เป็นการห้ามรวมตัวกันเรียกร้องในทางแรงงาน เป็นต้นว่า ห้ามรวมตัวกันเพื่อตั้งสหภาพแรงงาน ห้ามรวมตัวกันเดินขบวน ห้ามรวมตัวกันประท้วง สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจะมาพัฒนาขึ้นในช่วงการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2

2.1.2 สิทธิและเสรีภาพรุ่นที่ได้รับการรับรองและคำประกันหลังสงครามโลก

ครั้งที่สอง (Second generation of rights and liberties; ค.ศ. 1946 เป็นต้นมา)

สิทธิเสรีภาพในกลุ่มนี้เป็นสิทธิเสรีภาพที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ความจริงแล้ว เกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ในขณะนั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน โดยเหตุการณ์ที่เป็นเหตุให้เกิดสิทธิและเสรีภาพขึ้นในกลุ่มนี้เนื่องมาจากการมีทฤษฎีกฎบัตรกล่าวคือ กฎบัตรอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือสงคราม หรือภัยที่มนุษย์ผ่านระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดทุนนิยมใหญ่ซึ่งบดขยี้ผู้คนชนชั้นแรงงาน ทำให้เกิดสภาพที่ไม่พึงประสงค์ในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดสิทธิเสรีภาพกลุ่มที่ 2 ขึ้นมา โดยเป็นการเกิดขึ้นมาเพิ่มเติม ที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นการไปหักล้างสิทธิเสรีภาพในกลุ่มที่ 1

สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มนี้ทำให้เกิดสิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ที่ให้มีการรวมตัวกัน รวมทั้งสิทธิทางเศรษฐกิจและทางสังคม (Droits économiques et sociaux) ตัวอย่างเช่น สิทธิในการสมาคม สิทธิในการจัดตั้งสหภาพแรงงาน (Droit syndical) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิที่จะได้รับการดูแลสุขภาพพยาบาล (Droit à la santé) ฯลฯ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มนี้มีความแตกต่างไปจากสิทธิเสรีภาพในกลุ่มที่หนึ่งที่ไม่ให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวหรือล่วงละเมิด กล่าวคือสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่สองมีลักษณะเป็นการเรียกร้องให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้

มีข้อสังเกตว่า แม้สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะมีความแตกต่างกันก็ตาม แต่สิทธิและเสรีภาพทั้งสองกลุ่มต่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกันประการหนึ่งคือเป็นสิทธิเสรีภาพที่มีความยึดโยงอยู่กับรัฐ กล่าวคือ สิทธิและเสรีภาพกลุ่มที่ 1 ที่มีลักษณะเป็น “สิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล” (Individual rights) นี้ ได้เรียกร้องให้รัฐไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน เช่น การไม่เข้าไปแทรกแซงในทรัพย์สิน ฯลฯ ในขณะที่สิทธิและเสรีภาพกลุ่มที่ 2 ที่มีลักษณะเป็น “สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้”

(Collective rights) ได้เรียกร้องให้รัฐเข้ามากระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ เช่น เรียกร้องให้รัฐเข้ามาจัดการศึกษา เรียกร้องให้รัฐเข้ามาจัดทำเรื่องสาธารณสุข ตลอดจนถึงเรียกร้องให้รัฐเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะอื่น ๆ ให้

2.1.3 สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในระยะหลัง (Third generation of rights and liberties; ช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา)

สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มนี้ เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ที่เป็นผลกระทบมาจากเรื่องเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดสิทธิและเสรีภาพกลุ่มใหม่ขึ้นมา ซึ่งแตกต่างจากสิทธิและเสรีภาพในสองกลุ่มข้างต้น ตัวอย่างเช่น สิทธิในข้อมูลข่าวสาร (Droit à l'information) สิทธิในสิ่งแวดล้อม (Droit à l'environnement) สิทธิในการพัฒนา (Droit au développement) ฯลฯ

มีข้อสังเกตว่า สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 3 มีความแตกต่างไปจากสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 กล่าวคือ สิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 3 มักจะไม่มีความสัมพันธ์จากรัฐ แต่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอย่างอื่น เช่น มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับโลก มนุษย์กับสังคม ฯลฯ ซึ่งบทบาทของรัฐมีความกำกวม โดยบางเรื่องเป็นเรื่องที่รัฐพึงเข้ามายุ่ง บางเรื่องเป็นเรื่องที่รัฐไม่ควรเข้ามายุ่ง บางเรื่องเป็นเรื่องเอกชนล้วน ๆ แต่รัฐควรสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกมีความเปลี่ยนแปลงไปทุกวัน อาจเกิดสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 4 ขึ้นมา เช่น สิทธิที่จะถูกลืม ฯลฯ ซึ่งจะต้องมีการศึกษาพัฒนาและติดตามกันต่อไป

สำหรับประเด็นเรื่องผู้ทรงสิทธิ (Sujet de droits) นั้น ในสิทธิและเสรีภาพในกลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ตัวผู้ทรงสิทธิค่อนข้างจะมีความชัดเจน

ผู้ทรงสิทธิในกลุ่มที่ 1 คือ “ปัจเจกบุคคล” เช่น สิทธิในชีวิต ผู้ทรงสิทธิคือเจ้าของชีวิตนั้น เป็นต้น

ผู้ทรงสิทธิในกลุ่มที่ 2 บางเรื่องเป็นปัจเจกบุคคล เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรักษาพยาบาล และสิทธิในการใช้บริการสาธารณะ เป็นต้น ในขณะที่บางเรื่องผู้ทรงสิทธิเป็นนิติบุคคล เช่น เสรีภาพในการรวมตัวกันอย่างบริษัท สมาคม พรรคการเมือง โดยผู้ทรงสิทธิจะต้องเป็นบุคคลที่เจาะจงตัวได้ ถ้ากฎหมายบังคับให้จดทะเบียนจะต้องเป็นนิติบุคคล ถ้ากฎหมายไม่บังคับให้จดทะเบียนก็เป็นกลุ่มบุคคลที่ปัจเจกบุคคลมารวมตัวกัน เพราะฉะนั้น ผู้ทรงสิทธิในกลุ่มที่ 2 นี้จึงเป็นปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ที่เจาะจงตัวได้

ผู้ทรงสิทธิในกลุ่มที่ 3 จะเปลี่ยนไป ซึ่งบางเรื่องผู้ทรงสิทธิยังเป็นปัจเจกชนอยู่ เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร บางเรื่องผู้ทรงสิทธิยังเป็นคณะบุคคลหรือนิติบุคคลอยู่ แต่บางเรื่องมีผู้ทรงสิทธิที่ไม่ใช่บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล เช่น ชุมชน ที่เป็นผู้ทรงสิทธิในสิทธิชุมชน ซึ่งคำว่าสิทธิชุมชนเป็นการใช้คำที่ไม่ได้บ่งชี้ถึงเนื้อหาของสิทธิ แต่หมายถึงผู้ทรงสิทธิเวลาที่เรารู้ถึงผู้ทรงสิทธิเราจะเรียกว่าชุมชน ชุมชนจะมีเนื้อหาสิทธิอย่างไรขึ้นอยู่กับเนื้อหาว่ามีความเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอย่างไร

ในแง่นี้ ชุมชนจึงเป็นผู้ทรงสิทธิได้ แต่ต้องเป็นเรื่องในชุมชนนั้นเท่านั้น แต่เนื้อหาของสิทธิยังเป็นปัญหาว่ามีปัญหาเรื่องใดบ้าง เช่น การรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ ในกลุ่มที่ 3 ยังมีผู้ทรงสิทธิอีกอย่างหนึ่งคือสิ่งแวดล้อม ซึ่งในต่างประเทศกำลังมีการพัฒนาข้อความคิดนี้ โดยสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ทรงสิทธิหรือมีตัวตนในทางกฎหมายในความหมายนี้ได้ โดยถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย สิ่งแวดล้อมนั้นก็ต้องได้รับการฟื้นฟูให้สิ่งแวดล้อมกลับคืนมาเหมือนเดิม และสิ่งแวดล้อม (ธรรมชาติ) ก็จะได้รับประโยชน์ในลักษณะนี้ เช่น เรือบรรทุกน้ำมันแล้วเรือล่มลงแม่น้ำ ทำให้แม่น้ำเน่าเสีย และน้ำมันลอยมาทำให้บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำเกิดความเสียหายไปด้วย ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายสองส่วนและมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ การที่แม่น้ำเสียหายคือธรรมชาติเสียหาย สิ่งแวดล้อมเสียหาย ส่วนรวมเสียหาย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบ้านเรือนที่อยู่ริมน้ำและถูกน้ำมันทำให้เกิดความเสียหายเป็นละเมิดธรรมดาตามมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากจะมีการเยียวยาจะต้องให้คนที่ทำเรือล่มจ่ายเงินค่าเสียหายจากการทำละเมิดหรือให้มีการซ่อมบ้านและทำบ้านใหม่ให้มีความเหมือนเดิม แต่ในกรณีที่ทำแม่น้ำเสียหายและต้องทำให้มีความเหมือนเดิมนั้น เป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมแยกไปต่างหากอีกกรณี

2.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล” (Individual rights) และ “สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้” (Collective rights)

ปัญหาว่า สิทธิและเสรีภาพเกี่ยวกับการรวมตัวกันของบุคคล (Liberté de groupement) เป็นสิทธิประเภท “สิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล” (Individual rights) หรือ “สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้” (Collective rights) นั้น เราจะต้องทราบความหมายของคำสองคำนี้เสียก่อน

สิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล (Individual rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพประเภทที่ปัจเจกบุคคลผู้ทรงสิทธิสามารถใช้หรือได้รับประโยชน์จากสิทธิและเสรีภาพนั้น ๆ ได้ด้วยตนเองโดยตรง เช่น สิทธิในชีวิตเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในการคิดและการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น และสิทธิเสรีภาพเหล่านี้ในอดีตเป็นสิทธิเด็ดขาดที่ห้ามไม่ให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยว แต่ในปัจจุบันถูกลดทอนลงเพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เข้ามา โดยการห้ามมิให้ขายอวัยวะเพราะเป็นการป้องกันไม่ให้คนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่ามาจู่ใจคนที่ด้อยกว่าในทางเศรษฐกิจจำต้องยอมสละอวัยวะของตัวเองไปให้คนอื่น กฎหมายจึงได้เขียนห้ามเอาไว้ แต่สิทธินี้ในบางเงื่อนไขในบางกรณีก็ไม่ได้เด็ดขาดมากเท่าที่ควรนัก เช่น ในเวลาที่เกิดมีโรคระบาดจะอ้างสิทธินี้เพื่อไม่ให้ตนเองไม่ได้รับการรักษาหรือไปจำกัดตัวเองไม่ได้ เป็นต้น

สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพประเภทที่ปัจเจกบุคคลไม่อาจใช้หรือได้รับประโยชน์ตามลำพังได้ แต่ต้องใช้ร่วมกับบุคคลอื่น เช่น การตั้งสมาคม ตั้งพรรคการเมือง สหภาพแรงงาน เป็นต้น และโดยส่วนใหญ่แล้ว สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้นี้ (Collective rights) เป็นสิทธิที่ไม่สมบูรณ์ รัฐสามารถตรากฎหมายจำกัดได้

สิทธิและเสรีภาพเกี่ยวกับการรวมตัวกันของบุคคล (The right to assembly) จึงเป็น สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เพราะการชุมนุมที่ดี การตั้งบริษัทที่ดี จะต้องมีการรวมกลุ่มกัน คนคนเดียวโดยลำพังไม่สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้

2.2.1 ข้อความคิดพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights)

ก. **Collective rights** เป็นสิทธิเสรีภาพที่ต้องมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิเสรีภาพที่ต้องมีวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่งเสมอ สิทธิและเสรีภาพกลุ่มนี้มีใช้จุดมุ่งหมายในตัวเอง (คือมิใช่ End in itself) ไม่เหมือนกับสิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล (Individual rights) เช่น สิทธิในชีวิตเพื่อการดำรงชีวิต สิทธิในเนื้อตัวร่างกายเพื่อเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในความคิดเพื่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด ฯลฯ สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เช่น สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคล เป็นวิธีการหรือเครื่องมือ (Means) เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพประการอื่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การรวมตัวกันชุมนุมเพื่อประท้วงรัฐบาล (ซึ่งก็คือเพื่อแสดง

คิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือต่อต้านการกระทำของรัฐบาลนั่นเอง) หรือการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันนั้น จะต้องมียุทธประสงค์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกันในเวลาที่ยกตัวกันอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ การรวมตัวกันโดยไม่มีจุดมุ่งหมายหรือยุทธประสงค์เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกัน จึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการมีอยู่และดำรงอยู่ของจุดมุ่งหมายหรือยุทธประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ

นอกจากนี้ การใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะนี้จะเป็นการรวมตัวกันได้ครบเท่าที่จุดมุ่งหมายหรือยุทธประสงค์นั้นยังคงอยู่ เมื่อหมดจุดมุ่งหมายหรือยุทธประสงค์นั้นแล้ว ก็ไม่มีเหตุให้ต้องรวมตัวกันอยู่อีกต่อไป เช่น การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง เมื่อไม่มียุทธประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างการลงสมัครรับเลือกตั้งแล้ว กฎหมายจึงมีความชอบธรรมที่จะให้พรรคการเมืองนั้นยุบตัวไป เช่นเดียวกับบริษัทที่มีการนำทรัพย์สินมารวมกันเพื่อแสวงหากำไร เมื่อไม่ได้มียุทธประสงค์ในการแสวงหากำไรแล้วอีกต่อไป บริษัทนั้นก็จะเป็นอันยุบเลิกไป

ข. ยุทธประสงค์ในการรวมตัว ต้องเป็นยุทธประสงค์ที่ไม่ขัดกฎหมาย
จุดมุ่งหมายหรือยุทธประสงค์อันเป็นพื้นฐานของเสรีภาพในการรวมตัวกันดังกล่าวข้างต้น จะต้องเป็นยุทธประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ไม่ขัดกฎหมาย ต้องเป็นยุทธประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (Licite) หรืออย่างน้อยต้องชอบธรรม (Légitime) แต่ถ้ามียุทธประสงค์การรวมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบธรรม จะถือว่ามิมีสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคลไม่ได้

ค. ในระหว่างที่ใช้สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่มีการกระทำที่ผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมาย

ตลอดระยะเวลาของการใช้เสรีภาพในการรวมตัวกัน ผู้ที่ใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่กระทำการที่ผิดกฎหมาย ถ้ามีการกระทำการที่ผิดกฎหมายในการรวมตัวกัน รัฐสามารถมีคำสั่งให้สลายตัวได้ เช่น มีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง แล้วใช้ออกาสในการรวมตัวกันค้ายาเสพติด หรือมีการรวมตัวกันฟังคอนเสิร์ต แล้วมีการบุกเข้าไปร้านค้าเพื่อขโมยสินค้า ตำรวจสามารถสั่งให้เลิกการชุมนุมนั้นได้

นอกจากนี้ การกระทำความผิดกฎหมายที่อาศัยเหตุการณ์รวมตัวกันต้องเกิดจากการกระทำของผู้ที่มาร่วมชุมนุม ไม่ใช่เกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอก เช่น ประชาชน

กลุ่มหนึ่งมาชุมนุมกันโดยสงบ แต่รัฐจ้องมีอวาระเปิดให้มาวาระเปิดใส่ผู้คน ผู้ชุมนุมหรือชนทะเลาะวิวาท รัฐจะอาศัยเหตุดังกล่าวให้มีการสลายการชุมนุมไม่ได้ เพราะไม่ได้เกิดจากผู้ชุมนุมกัน

มีข้อสังเกตว่า ผู้ที่ใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่กระทำการสิ่งผิดกฎหมาย กฎหมายเช่นว่านี้คือกฎหมายอาญา เพราะดังได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่า เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็น สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เป็นเสรีภาพที่มีวัตถุประสงค์ให้มีการใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างอื่นอย่างมีประสิทธิภาพหรือมีผลในทางปฏิบัติ เพราะฉะนั้น จึงเป็นไปได้ว่าเสรีภาพในการรวมตัวกันอาจมีผลไปกระทบกับสิทธิและเสรีภาพอย่างอื่น เช่น มีการชุมนุมในที่สาธารณะที่เป็นการใช้เสรีภาพในการรวมตัวกัน อาจจะมีการฝ่าฝืนกฎหมายจราจร แต่ก็ไม่ใช่การกระทำความผิดกฎหมายในชั้นนี้ เพราะฉะนั้น ในชั้นนี้จึงอาจจะมีประเด็นที่สามารถพิจารณาต่อไปได้ว่า สิทธิมีลำดับขั้นหรือไม่ หากมีการปะทะกัน สิทธิใดจะมาก่อนมาหลัง

2.2.2 ความเป็นมาของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights)

ในช่วงศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในยุโรป แนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) จึงเป็นแนวความคิดกระแสหลัก ในขณะที่แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ไม่ได้รับการส่งเสริม จึงต้องรอนจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นทำให้ สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ได้รับการรับรองและค้ำประกัน

2.2.3 ความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights)

หลังจากที่สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ถูกมองด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตรนักในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในช่วงศตวรรษที่ 18 โดยที่มีการห้ามปราม หรือจำกัดการดำรงอยู่และการใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ หรือในบางกรณีก็ถูกจัดให้เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายไปเลย ดังเช่น การห้ามรวมตัวกันเป็นสมาคม หากรวมตัวกันจะถูกถือว่าเป็นการชกต่อยเพื่อกระทำความผิด (Association des malfaiteurs) การที่จะรวมตัวกันเพื่อดำเนินการใด ๆ จึงต้องดำเนินการในลักษณะของสมาคมลับแบบที่เรียกกันว่า Franc-maçonnerie ในช่วงระยะหลัง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดสิทธิและเสรีภาพใน

รุ่นที่สอง เช่น สิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองแรงงาน สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) จึงได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) มีความสำคัญมาก เนื่องจากมนุษย์อยู่รวมกันในสังคมมีความจำเป็นต้องติดต่อทำกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน ลำพังการรับรองคุ้มครองให้มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล (Individual rights) ไม่อาจทำให้ชีวิตของมนุษย์ในสังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

เราอาจสรุปความสำคัญของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ได้สามประการ ดังนี้

1. สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ทำให้สิทธิและเสรีภาพกลุ่มอื่น ๆ มีผลบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล (Individual rights) หลายประการไม่อาจบังคับการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้เลยหากปราศจากการรับรองให้สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) มาสนับสนุน เช่น สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ (La liberté d'entreprendre) หากรับรองให้สิทธิและเสรีภาพนี้ เป็นแต่เพียงสิทธิและเสรีภาพแบบใช้โดยปัจเจกบุคคล (Individual rights) แต่เพียงอย่างเดียว ก็จะเกิดมีแต่วิสาหกิจขนาดเล็ก ๆ ที่ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของดำเนินกิจการ การรวมทรัพย์สินหรือรวมตัวบุคคลเพื่อให้เป็นกิจการหรือวิสาหกิจขนาดใหญ่เช่น เป็นห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนหรือบริษัทใหญ่ ๆ ย่อมทำไม่ได้ เช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หากปัจเจกบุคคลแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาแต่เพียงผู้เดียว ก็เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัว แต่หากบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกันมารวมตัวกันหลาย ๆ คน และแสดงความคิดเห็นนั้นออกมาในนามของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกัน การแสดงความคิดเห็นนั้นก็จะมือน้ำหนัก และสามารถสร้างแรงกดดันให้มีการปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องนั้นได้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นก็จะกลายสภาพไปเป็นการชุมนุมเรียกร้องหรือการเดินขบวนเรียกร้อง

2. สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับระบอบประชาธิปไตย

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน (Representative democracy) นั้น

สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ยังมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำรงอยู่และการดำเนินการของระบอบการปกครองประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน (Representative democracy) จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง การรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) หรือกลุ่มในเชิงสังคม (Société civile) เพื่อเรียกร้องต่อรองผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งตรงกันข้ามการปกครองในระบอบเผด็จการเสียอีกที่รังเกียจและห้ามปรามการรวมกลุ่มกัน อันจะเห็นได้จากที่หลังการรัฐประหารยึดอำนาจแล้ว คำสั่งแรก ๆ ของคณะรัฐประหารคือคำสั่งห้ามการรวมตัวชุมนุมกัน ตัวอย่างเช่น ห้ามรวมตัวชุมนุมกันเกินกว่า 5 คน ตามคำสั่งของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นต้น จึงเป็นไปได้ที่สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) จะได้รับการสนับสนุนและพัฒนาจากรัฐบาลเผด็จการ

3. สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เป็นสิทธิและเสรีภาพที่จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่

ในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ นอกจากการรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจขนาดใหญ่เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ในทางฝั่งคนทำงานหรือลูกจ้างก็เช่นเดียวกันสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เช่น สิทธิในการก่อตั้งและดำเนินกิจกรรมสหภาพแรงงาน สิทธิในการหยุดงาน สิทธิในการต่อรองสภาพการจ้าง ฯลฯ ก็ดีเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ซึ่งปัจเจกบุคคลไม่อาจกระทำได้ด้วยตนเองตามลำพัง จำเป็นต้องมีการรวมตัวกันของผู้ที่อยู่ในสภาพเงื่อนไขเดียวกัน เพื่อเจรจาต่อรองสิทธิประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของกลุ่มตน

2.3 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights)

สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคือการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ อาจจำแนกได้หลายประเภท ประโยชน์ของการจำแนกประเภทต่าง ๆ ของสิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) คือการที่รัฐสามารถตรากฎหมายวางหลักเกณฑ์หรือกำหนดเงื่อนไขในการรวมตัวกันประเภทต่าง ๆ ให้แตกต่างกันได้โดยไม่จำเป็นต้องตรากฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการรวมตัวกันให้เหมือนกัน เพราะอาจนำไปสู่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันที่เกินสัดส่วนไป

เราอาจจำแนกประเภทของการรวมตัวกันหรือ Collective rights ได้ดังนี้

2.3.1 การรวมตัวกันแบบชั่วคราวหรือแบบเฉพาะกิจ (Réunion provisoire et spontanée)

การรวมตัวกันแบบชั่วคราวหรือแบบเฉพาะกิจเป็นการรวมตัวกันที่มีวัตถุประสงค์ให้สำเร็จไปเป็นคราว ๆ และดำเนินการไม่ได้ต่อเนื่องในระยะเวลา

ก. การชุมนุม (Meeting) เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งยังอาจแบ่งได้เป็นสองประเภท คือการชุมนุมในที่ใดที่หนึ่ง และการเดินขบวน (la manifestation)

(1) การชุมนุมที่จัดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง เป็นการชุมนุมที่อยู่กับที่ไม่มีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การชุมนุมแบบที่จัดขึ้นในที่ใดที่หนึ่งยังแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

1) การชุมนุมแบบส่วนบุคคล (Private Meeting) คือการชุมนุมที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้จัดการชุมนุมกำหนด เช่น หากมีการจัดคอนเสิร์ตซึ่งเป็นแบบ Private Meeting เงื่อนไขที่จะสามารถไปดูคอนเสิร์ตได้จะต้องมีการซื้อบัตรเข้าชม ถ้าไม่มีการซื้อบัตร ก็ไม่สามารถอ้างเสรีภาพในการชุมนุมเพื่อเข้าไปดูฟรีได้

2) การชุมนุมสาธารณะ (Public Meeting) คือการชุมนุมที่ไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขในการชุมนุม บุคคลใดก็สามารถไปเข้าร่วมชุมนุมได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิก หรือไม่ต้องได้รับเชิญ หรือไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากผู้จัดการชุมนุม

การชุมนุมแบบส่วนบุคคล (Private Meeting) ก็ดี หรือการชุมนุมสาธารณะก็ดี (Public Meeting) ไม่เกี่ยวกับสถานที่ชุมนุมว่าจะต้องเป็นสถานที่ของเอกชนหรือสถานที่สาธารณะ กล่าวคือ การชุมนุมแบบส่วนบุคคล (Private Meeting) สามารถจัดในที่สาธารณะก็ได้ เช่น การจัดคอนเสิร์ตแล้วเก็บเงินค่าเข้าชมโดยจัดที่สนามหลวง จัดเป็นการชุมนุมแบบส่วนบุคคล (Private Meeting) ที่จัดในสถานที่สาธารณะ ซึ่งจะแตกต่างกับการจัดงานแต่งงานโดยจัดขึ้นที่บ้านส่วนตัวที่เป็นการจัดการชุมนุมแบบส่วนบุคคล (Private Meeting) ในสถานที่ส่วนบุคคล

(2) การชุมนุมที่มีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หรือ “การเดินขบวน” (La manifestation) เป็นการชุมนุมที่ไม่ได้อยู่ที่ใดที่หนึ่งแต่มีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การชุมนุมที่มีการเคลื่อนย้ายการชุมนุมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง หรือ “การเดินขบวน” นี้ ยังแบ่งออกได้เป็นสองประเภทย่อย ดังนี้

1) การเดินขบวนที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น การเดินขบวนเรียกร้อง หรือเดินขบวนกดดันให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง การสนับสนุนหรือคัดค้านการดำรงตำแหน่งและการกำหนดนโยบายทางการเมือง

2) การเดินขบวนที่ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง หรือที่มีวัตถุประสงค์เชิงวัฒนธรรม คือมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเมือง เช่น ขบวนแห่นางแมว ขบวนรณรงค์เลือกตั้ง (ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการเมือง แต่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนการเมือง) ขบวนฟุตบอลประเพณี (เป็นวัฒนธรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมือง) แต่ก็อาจกระทบสิทธิบุคคลที่สาม กระทบความปลอดภัยสาธารณะได้เช่นกัน อาจแตกต่างกันในเรื่องผลกระทบผู้ปกครอง แต่ไม่ใช่เกณฑ์กฎหมาย

การเดินขบวนที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง และการเดินขบวนที่ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง มีความแตกต่างกัน กฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการชุมนุมทั้งสองอย่างนี้แตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายจะเข้าไปควบคุมการเดินขบวนที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเข้มข้นกว่าการเดินขบวนที่ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น จะต้องมีการแจ้งรัฐก่อนหรืออาจต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนในบางประเทศ เพราะการเดินขบวนที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองอาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ จึงต้องแจ้งรัฐเพื่อให้เข้ามาดูแลความปลอดภัยกับผู้เดินขบวนที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง

ข. กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) หรือกลุ่มกดดัน (Pressure Group)

เป็นการชุมนุมที่ไม่เห็นตัวตน หรือจับต้องกันไม่ได้ เช่น กลุ่มผู้บริโภค กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกดดันนี้ดำเนินการใกล้เคียงกับการต่อเนื่อง แต่มีการดำเนินการเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น กลุ่มเฟซบุ๊ก(Facebook) กลุ่มหนึ่งที่มีการดำเนินการบางอย่างหรืออย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีลักษณะเป็นกระแสรู ๆ เป็นเรื่อง ๆ ไป

2.3.2 การรวมตัวกันแบบถาวร (Groupement permanent et continu)

การรวมตัวกันแบบถาวรถือว่าเป็นสิ่งที่ค่อนข้างลงตัวในระบบกฎหมาย เพราะมักมีกฎหมายเข้ามากำกับวางหลักในเรื่องการรวมตัวกัน ในทางวิชาการสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

ก. การรวมตัวกันด้วยวัตถุประสงค์ทั่วไป หรือสมาคม (Association)

คือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สมาคมศิษย์เก่า ฯลฯ ซึ่งในเรื่องสมาคมสามารถแบ่งได้อีกเป็น 2 ประเภท คือ สมาคมตามกฎหมายทั่วไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) และสมาคมตามกฎหมายเฉพาะ (มีกฎหมายรองรับและมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการเฉพาะ)

ข. การรวมตัวด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านผลประโยชน์ทางด้านแรงงาน หรือวิชาชีพ สหภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ (Trade Union, Association professionnelle) เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมทนายความ ฯลฯ

ค. การรวมตัวกันด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

การรวมตัวกันแบบถาวรทั้ง 3 ประเภทข้างต้น สามารถเปลี่ยนจากประเภทหนึ่งเป็นอีกประเภทหนึ่งได้ เช่น ตอนแรกรวมตัวกันเป็นสมาคม ต่อมา มีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองขึ้นมา สมาคมจึงกลายเป็นพรรคการเมือง ในเรื่องนี้ในบางประเทศจะไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนพรรคการเมือง หรือสหภาพแรงงานที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองแรงงาน ต่อมาเปลี่ยนเป็นพรรคแรงงาน (Labour Party) ดังกรณีของประเทศไทยก็ได้

เพราะฉะนั้น วัตถุประสงค์จึงเป็นตัวกำกับให้การรวมตัวกันเปลี่ยนสภาพไปเป็นแบบใดแบบหนึ่ง โดยวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการรวมตัวกันว่าจะรวมตัวกันได้หรือไม่ หรือรวมตัวกันได้แบบไหน

สรุป เสรีภาพในการรวมตัวเป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญและได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ เสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคลนับว่าเป็นวิธีการหรือเครื่องมือ (Means) เพื่อให้การใช้สิทธิและเสรีภาพประการอื่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การรวมตัวกันชุมนุมเพื่อประท้วงรัฐบาล (ซึ่งก็คือเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือต่อต้านการกระทำของรัฐบาลนั่นเอง) หรือการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันนั้นจะต้องมี

องค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกันในเวลาที่ยาวนานพอที่จะรวมตัวกันได้อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอการรวมตัวกันโดยไม่มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการมีอยู่และดำรงอยู่ของจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ นอกจากนี้ การใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะนี้จะเป็นการรวมตัวกันได้ครบเท่าที่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นยังคงอยู่เมื่อหมดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นแล้วก็ไม่เหลือให้ต้องรวมตัวกันอยู่อีกต่อไป เช่น การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง เมื่อไม่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างการลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วกฎหมายจึงมีความชอบธรรมที่จะให้พรรคการเมืองนั้นยุบตัวไปเช่นเดียวกับบริษัทที่มีการนำทรัพย์สินมารวมกันเพื่อแสวงหากำไรเมื่อไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรแล้วอีกต่อไปบริษัทนั้นก็เป็อันยุบเลิกไป 2. วัตถุประสงค์ในการรวมตัว ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดกฎหมาย จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อันเป็นพื้นฐานของเสรีภาพในการรวมตัวกันดังกล่าวข้างต้น จะต้องเป็นวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ไม่ขัดกฎหมาย ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (Licite) หรืออย่างน้อยต้องชอบธรรม (Légitime) แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์การรวมตัวที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบธรรมจะถือว่ามีสิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันของบุคคลไม่ได้ 3. ในระหว่างที่ใช้สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่มีการกระทำที่ผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายตลอดระยะเวลาของการใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันผู้ที่ใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่กระทำการที่ผิดกฎหมาย ถ้ามีการกระทำการที่ผิดกฎหมายในการรวมตัวกัน รัฐสามารถมีคำสั่งให้สลายตัวได้ เช่น มีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง แล้วใช้อำนาจในการรวมตัวกันค้ายาเสพติด หรือมีการรวมตัวกันฟังคอนเสิร์ต แล้วมีการบุกเข้าไปร้านค้าเพื่อขโมยสินค้า ตำรวจสามารถสั่งให้เลิกการชุมนุมนั้นได้ นอกจากนี้ การกระทำผิดกฎหมายที่อาศัยเหตุการณ์รวมตัวกันต้องเกิดจากการกระทำของผู้ที่มาร่วมชุมนุม ไม่ใช่เกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอก เช่น ประชาชนกลุ่มหนึ่งมาชุมนุมกันโดยสงบ แต่รัฐจ้องมีวาระเปิดให้มาวาระเปิดใส่ผู้คน ผู้ชุมนุมหรือชนทะเลาะวิวาท รัฐจะอาศัยเหตุดังกล่าวให้มีการสลายการชุมนุมไม่ได้ เพราะไม่ได้เกิดจากผู้ชุมนุมกันมีข้อสังเกตว่า ผู้ที่ใช้เสรีภาพในการรวมตัวกันจะต้องไม่กระทำการที่ผิดกฎหมาย กฎหมายเช่นนี้คือกฎหมายอาญา เพราะดังได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่า เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็น สิทธิและเสรีภาพแบบร่วมกันใช้ (Collective rights) เป็นเสรีภาพที่มีวัตถุประสงค์ให้มีการใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างอื่นอย่างมีประสิทธิภาพหรือมีผลในทางปฏิบัติ เพราะฉะนั้น จึงเป็นไปได้ว่าเสรีภาพในการรวมตัวกันอาจมีผลไปกระทบ

กับสิทธิและเสรีภาพอย่างอื่น เช่น มีการชุมนุมในที่สาธารณะที่เป็นการใช้เสรีภาพในการรวมตัวกัน อาจจะมีการฝ่าฝืนกฎหมายจราจร แต่ก็ไม่ใช่การกระทำผิดกฎหมายในนัยนี้ เพราะฉะนั้นในขั้นนี้จึงอาจจะมีประเด็นที่สามารถพิจารณาต่อไปได้ว่า สิทธิมีลำดับชั้นหรือไม่ หากมีการปะทะกัน สิทธิใดจะมาก่อนมาหลัง จะเห็นได้ว่า เสรีภาพในการรวมตัวกัน (Meeting) นั้นครอบคลุมสถานการณ์หรือการกระทำที่หลากหลายมากในการพูดถึงปัญหาของเสรีภาพในการรวมตัวกันจึงต้องเจาะจงให้ชัดเจนว่าหมายถึงกิจกรรมใดของการชุมนุมหรือการรวมตัวกัน

เอกสารอ้างอิง (References)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พุทธศักราช 2558.

พระราชบัญญัติการศึกษาศึก พุทธศักราช 2557.

Amendment 1. (1787). **The Constitution of the United States.**

Jean-Jacques Israel. (1998). **Droit des libertés fondamentales**, L.G.D.J, Paris

Claude-Albert Colliard. (1982). **Libertés Publiques**, Paris : Dalloz, 6e edition.

Paul Bastid. (1985). **L’Idée de constitution**, Paris : Economica,
Collection Classiques.

